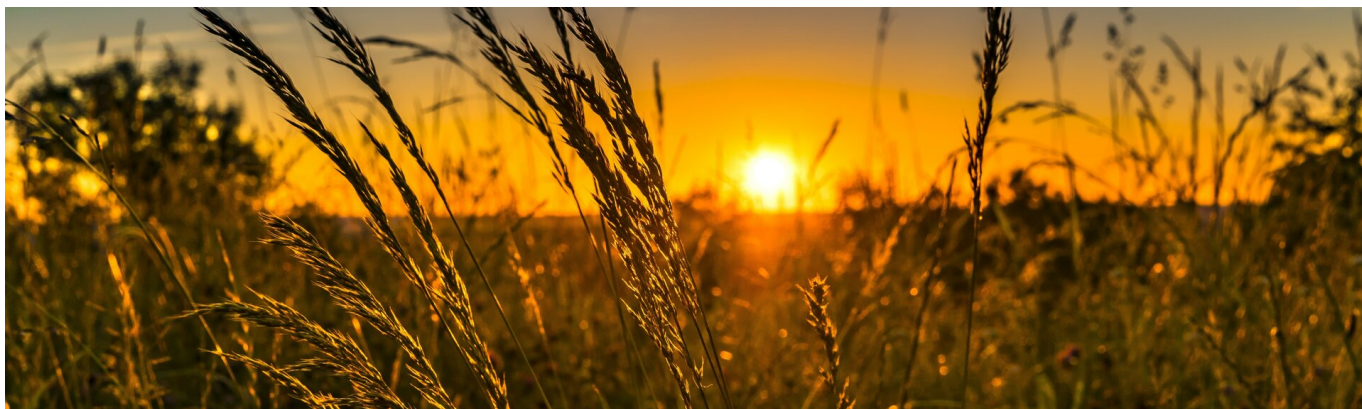

Franciszkanizm w poezji Jana Twardowskiego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Jan Twardowski, *Do świętego Franciszka*, [w:] tegoż, *Nie przyszedłem pana nawracać. Wiersze 1945–1985*, Warszawa 1991, s. 103.
- Źródło: Wacław Michalczyk OFM, *Święty Franciszek z Asyżu i stworzenia*, „Znak” 2008, nr 637.
- Źródło: Małgorzata Rybka, Jolanta Sławek, „*Bo w życiu jest tylko morał niemoralny*”: świat wartości w wierszach ks. Jana Twardowskiego w wybranych przez autorów licealnych podręczników do nauki języka polskiego, „Język – Szkoła – Religia” 2007, nr 2, s. 316–317.
- Źródło: Jan Twardowski, ***, [w:] tegoż, *Nie przyszedłem pana nawracać. Wiersze 1945–1985*, Warszawa 1991, s. 58.
- Źródło: Małgorzata Rybka, Jolanta Sławek, „*Bo w życiu jest tylko morał niemoralny*”: świat wartości w wierszach ks. Jana Twardowskiego w wybranych przez autorów licealnych podręczników do nauki języka polskiego, „Język – Szkoła – Religia” 2007, nr 2, s. 318.
- Źródło: Małgorzata Rybka, Jolanta Sławek, „*Bo w życiu jest tylko morał niemoralny*”: świat wartości w wierszach ks. Jana Twardowskiego w wybranych przez autorów licealnych podręczników do nauki języka polskiego, „Język – Szkoła – Religia” 2007, nr 2, s. 316.
- Źródło: Jan Twardowski, ***, [w:] tegoż, *Nie przyszedłem pana nawracać. Wiersze 1945–1985*, Warszawa 1991, s. 69.

- Źródło: Małgorzata Rybka, Jolanta Sławek, „*Bo w życiu jest tylko morał niemoralny*”: świat wartości w wierszach ks. Jana Twardowskiego w wybranych przez autorów licealnych podręczników do nauki języka polskiego, „Język – Szkoła – Religia” 2017, nr 2, s. 317.
- Źródło: Jan Twardowski, *Miłość*, [w:] tegoż, *Nie przyszedłem pana nawracać. Wiersze 1945–1985*, Warszawa 1991, s. 306.
- Źródło: Jan Twardowski, *Jest*, [w:] tegoż, *Nie przyszedłem pana nawracać. Wiersze 1945–1985*, Warszawa 1991, s. 210.
- Źródło: Małgorzata Rybka, Jolanta Sławek, „*Bo w życiu jest tylko morał niemoralny*”: świat wartości w wierszach ks. Jana Twardowskiego w wybranych przez autorów licealnych podręczników do nauki języka polskiego, „Język – Szkoła – Religia”, nr 2, s. 315.
- Źródło: Jan Twardowski, *Śpieszmy się*, [w:] tegoż, *Nie przyszedłem pana nawracać. Wiersze 1945–1985*, Warszawa 1991, s. 231.
- Źródło: Justyna Bajda, *Poezja drugiej połowy XIX wieku (pozytywizm – Młoda Polska). Antologia*, Wrocław 2008, s. 230.
- Źródło: Jan Kasprowicz, *Księga ubogich XI*, [w:] Justyna Bajda, *Poezja drugiej połowy XIX wieku (pozytywizm – Młoda Polska). Antologia*, Wrocław 2008, s. 228.
- Źródło: Leopold Staff, *Symbol*, [w:] tegoż, *Poezje*, Lublin 1986, s. 140.
- Źródło: *Kwiatki świętego Franciszka*, tłum. L. Staff, Warszawa 1978, s. 56–57.
- Źródło: Wojciech Bałus, *Wyspiański i tradycja. Na przykładzie witrażu ze św. Franciszkiem*, „Teksty Drugie” 2004, nr 4, s. 100.
- Źródło: Herbert Herbert, *Pica Pica L.*, [w:] Zbigniew Herbert, *Epilog burzy*, Wrocław 1998, s. 36.
- Źródło: <https://kultura.wiara.pl/doc/451893.Malarz-w-habicie> [dostęp 29.10.2021 r.].
- Źródło: Andrzej Sulikowski, „*Serce czyste...*”. Świat poetycki ks. Jana Twardowskiego, Lublin 2001, s. 265–266.
- Źródło: Jan Twardowski, *Który*, [w:] tegoż, *Wiersze*, wybór W. Smaszcz, Białystok 1994, s. 93.
- Źródło: Jan Twardowski, *Który stwarzasz jagody*, [w:] tegoż, *Wiersze*, wybór W. Smaszcz, Białystok 1994, s. 150.
- Źródło: Jan Twardowski, *Stwarzał*, [w:] tegoż, *Wiersze*, wybór W. Smaszcz, Białystok 1994, s. 93.
- Źródło: Jan Kasprowicz, *Witajcie, kochane góry*, [w:] tegoż, *Księga ubogich*, Warszawa 1934, s. 5.

Franciszkanizm w poezji Jana Twardowskiego

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Słynne słowa z wiersza księdza Jana Twardowskiego: „Śpieszmy się kochać ludzi tak szybko odchodzą / zostaną po nich buty i telefon głuchy” sygnalizują wartości, na które poeta zwracał uwagę w swoich wierszach. To ludzie, bliźni, miłość do nich jest tym, co determinuje jego twórczość. O wyjątkowości dzieł Twardowskiego świadczy także niezwykła droga, jaką wybrał – w jego życiu nie tylko poezja była ważna – również duchowość. Za jednego z najważniejszych patronów twórczości tego poety można uznać świętego Franciszka.

Twoje cele

- Opiszysz koncepcję Boga i świata przedstawioną w utworach: *Który, Który stwarzasz jagody, Stwarzał*.
- Scharakteryzujesz sylwetkę człowieka ukazaną w podanych wierszach ks. Jana Twardowskiego.
- Wyjaśnisz, na czym polega franciszkanizm w utworach ks. Jana Twardowskiego.
- Porównasz franciszkańską wizję świata przedstawioną w wierszach ks. Jana Twardowskiego z wyobrażeniem świata prezentowanym w *Księdze ubogich* Jana Kasprowicza.

Przeczytaj

Ksiądz Jana Twardowskiego, współczesnego poetę, oraz świętego Franciszka, patrona ubogich i zwierząt, łączy nie tylko ważna rola duchowości w życiu i umiłowanie Boga, ale i szczególny stosunek do otaczającej rzeczywistości. W twórczości księdza-poety odnaleźć można inspiracje słynnym „Biedaczną z Asyżu”.

O autorze

Pomnik Jana Twardowskiego w Warszawie

Źródło: Mariochom, dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, licencja: CC BY-SA 4.0.

Jan Twardowski urodził się w Warszawie w 1915 roku. Kilka tygodni później jego rodzina została przesiedlona do Rosji. Twardowscy wrócili do Polski dopiero w 1918 roku. Przyszły kapłan i poeta ukończył klasę matematyczno-przyrodniczą w Gimnazjum im. Tadeusza Czackiego w Warszawie. W 1937 roku rozpoczął studia polonistyczne, ukazał się także pierwszy tomik jego wierszy. Podczas II wojny światowej Twardowski był żołnierzem AK i uczestniczył w powstaniu warszawskim. Po wojnie wstąpił do działającego tajnie Seminarium Duchownego w Warszawie. W 1948 roku przyjął święcenia kapłańskie oraz zdobył tytuł magistra polonistyki. Od 1959 roku aż do śmierci w 2006 roku był rektorem kościoła sióstr Wizytek w stolicy.

Andrzej Sulikowski

“„*Serce czyste...*”. Świat poetycki ks. Jana Twardowskiego

[Św. Franciszek – przyp. DM]
uczy Twardowskiego, czym ma
stać się prawdziwe ubóstwo,
posunięte aż do огоłocenia [...].

Bliskie musiało być
Twardowskiemu i to, że sam
Franciszek chętnie wypowiadał
się przez pieśni, był wrażliwy na
sztukę literacką; wszechstronny
poeta [...] pozostawił w swym
dorobku wybitne liryki oraz niezrównaną literaturę dydaktyczną (bo
tym, na swój sposób, okazuje się [Reguła](#) w kilku redakcjach czy szereg
epizodów z [Kwiatków](#)]. Bodaj żaden ze znanych nam świętych nie
miał tak rozwiniętej i wszechstronnej intuicji pedagogicznej,
zmierzącej do tego, by najtrudniejsze prawdy wiary przedstawiać
w sposób poglądowy, o ile to możliwe. [...]

Źródło: Peter Paul Rubens, *Franciszek z Asyżu*, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Franciszkanizm otacza zwierzę wielką, rozumiejącą miłością, odrzuca uprzedzenia w stosunku do stworzeń niższych, zaczyna w nich widzieć dzieła prawdziwej mocy Bożej. Niewątpliwie *Kwiatki św. Franciszka* stanowiły od czasów młodości ważną lekturę Twardowskiego, podając cenne wskazówki do życia wewnętrznego, np. w dziedzinie modlitwy (która dla Twardowskiego jest najważniejszą w ogóle, istotną czynnością ludzką, przewyższającą wszelkie inne rodzaje aktywności).

Jednocześnie poznawał Twardowski świat przyrody już w nowoczesnej, „[pozytywistycznej](#)” optyce badawczej, a to dzięki swej pasji biologicznej. [...] potrafi patrzeć na rośliny i ptaki okiem bystrego systematyka. Bada zwierzęta i rośliny [in situ](#), ogarnia

spojrzeniem ekosystem, docenia znaczenie „nisz ekologicznych”. Dostrzega ład w dziele stworzenia i tym bardziej rozumie, że człowiek ma tu wielką szansę dostosowania swej wolności do ukrytych, wiecznych prawideł Bożych, objawiających się we wszystkim jako wola miłosierna, skuteczna, nieomylna.

Pedagogika franciszkańska uczyła księdza-poetę, że wiersz lub słowo głoszone skuteczniej pobudzają wyobraźnię człowieka i lepiej wychowują niż jakakolwiek pedagogika represyjna. I jaką wielką rolę odgrywać mogą bodźce pozytywne, przede wszystkim humor, leczący wiele drobnych, codziennych urazów. Stąd mógł być się uczyć zrozumienia dla ludzkiej ułomności, bo i św. Franciszka zawsze interesowało to, co niedostrzeżone przez świat, ubogie, zaniedbane przez ludzi [...].

Wreszcie franciszkanizm dopuszcza w życiu wewnętrznym tajemnice – w ogóle, pod żadnym pozorem nieprzekraczalne dla umysłu ludzkiego, choćby najświętszego. [...]

Wreszcie franciszkanizm uczył ks. Twardowskiego języka jak najprostszego, ubogiego, niesilącego się na zdobnictwo, ponieważ chwała Boża – jak przypominają *Kwiatki* – wyraża się sposobem nadprzyrodzonym, wolnym od ludzkiego zagmatwania. Inaczej mówiąc, Bóg w swej istocie jest niewiarygodnie prosty, ale: dla człowieka niepojmowalny aż do śmierci. [...]

Źródło: Andrzej Sulikowski, „Serce czyste...”. *Świat poetycki ks. Jana Twardowskiego*, Lublin 2001, s. 265–266.

Słownik

happening

(ang., „wydarzenie”) – forma wypowiedzi artystycznej operująca ciągiem zdarzeń o częściowo zaplanowanej strukturze, otwarta na przypadek i improwizację, dążąca do wciągnięcia widza i uczynienia z niego współtwórcy wydarzenia

misterium

[łac. < gr.] - rozpowszechniony w średniowieczu typ dramatu rel. o tematyce zaczerpniętej ze Starego Testamentu i Nowego Testamentu, niekiedy z apokryfów; misteria wyrosły z obrzędów liturgii katolickiej, wystawiane początkowo tylko w kościołach, XII–XIII w. przekształciły się w samodzielne, trwające nieraz kilka dni cykliczne widowiska sceniczne, realizowane na placach publicznych, niejednokrotnie przez kilkusetosobowe zespoły, w czasie świąt rel. — Bożego Narodzenia, Wielkiego Postu (tzw. m. pasyjne), Wielkiej Nocy, na Wniebowstąpienie i Boże Ciało

pozytywizm

(fr. *positivisme* < łac. *positivus* - oparty, uzasadniony) - cechami charakteryzującymi pozytywistyczny typ myślenia, a zarazem wyróżniającymi pozytywizm spośród innych kierunków filozoficznych były: postulat oczyszczenia „wiedzy pozytywnej” z wszelkiej metafizyki; wartościowanie poznania ludzkiego zgodne z zasadami empiryzmu, fenomenalizmu, nominalizmu; negacja wartości poznawczej wypowiedzi oceniających i normatywnych (ocena, norma); program jedności metodologicznych nauk i rezerwowania miana naukowości, tylko dla tego typu poznania, które można osiągnąć za pomocą metod wypracowanych przez nowożytne przyrodoznawstwo, a które wykazuje swoją praktyczną użyteczność w możliwościach przewidywania przyszłych przemian i technicznego przekształcenia rzeczywistości

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Po zapoznaniu się z prezentacją podaj przykłady dzieł malarskich, w których dostrzegasz próbę odniesienia do konkretnych idei franciszkańskich.

Polecenie 2

Odpowiedz na pytanie, który z zamieszczonych w prezentacji wierszy najpełniej oddaje, twoim zdaniem, idee głoszone przez św. Franciszka z Asyżu? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Polecenie 3

Na podstawie zamieszczonych w prezentacji wierszy księdza Jana Twardowskiego wymień typy miłości, do których odnosi się poeta w swojej twórczości.

Idee franciszkańskie w słowie i na obrazie

Kliknij, aby uruchomić w trybie pełnoekranowym.

Sprawdź się

Teksty do ćwiczeń

((Jan Twardowski

Który

Który stworzyłeś
pasikonika jak szmaragd z oczami na przednich nogach
czerwoną trajkotkę z wąsami na głowie
bociana gimnastykującego się na łące
kruka niosącego brodę z dłuższych piór
barana znającego tylko drugą literę łacińskiego alfabetu
kolibra lecącego tyłem
słonia wstydzącego się umierać może dlatego że taki duży
osła tak miłego że głupiego
kowalika chodzącego do góry ogonem
zresztą wszystkich co nie wiedzą dlaczego ale wiedzą jak
kanciaste orzeszki buku co pękają tylko na czworo
anioła po nieobecnej stronie - bez własnego pogrzebu z braku ciała
żabę grającą jak nakręcony budzik
nieśmiertelniki wiodące - więc prawidłowe i nieprawdziwe
dyskretną rozpacz jak pogodne krakanie
logiczną formułkę nad przepaścią
niezawinioną winę
psiaka z półopadniętym uchem
łzę jak skrócony rachunek
chyba jeszcze nie powstał na serio świat
jeszcze trwa Twój uśmiech niedokończony

Źródło: Jan Twardowski, *Który*, [w:] tegoż, *Wiersze*, wybór W. Smaszcz, Białystok 1994, s. 93.

((Jan Twardowski

Który stwarzasz jagody

Ty który stwarzasz jagody
królika z marchewką
lato chrabąszczowe
cień wielki małych liści
zawilec półobecny bo uwiędnie zanim go się przyniesie do domu

czosnek niedźwiedzi dla trzmieli
smutek roślin
wydrę na krótkich nogach
ślimaka co zasypia na sześć miesięcy
niezgrabny śnieg co ma wdzięk zanim zacznie tańczyć
serce choćby na chwilę

spraw
niech poeci piszą wiersze prostsze od wspaniałej poezji

Źródło: Jan Twardowski, *Który stwarzasz jagody*, [w:] tegoż, *Wiersze*, wybór W. Smaszcz, Białystok 1994, s. 150.

((Jan Twardowski

Stwarzał

Bóg stwarzał wszystko by poznawać siebie
stąd barwa biała zawsze lekka, zielona spokojna
żółta pliszka bo taką i o zmroku widać
jeż na brzegu lasu dowcipne szparagi
ktoś kto umarł przed chwilą wyleciał wesoły
koniec wszystkich spraw naszych wspaniale niejasny
lwica co ogon chwali skoro nie ma grzywy
nietoperz co składa skrzydła i opada szybko
zając co się odbija tylnymi nogami
księżyc jak rencista co wyszedł się martwić
gwiazda polarna co wskazuje biegun
ogromna kula ziemską i świat nieokrągły
jaskinie latem zimne widziane pod wodą
i czas najważniejszy – choć nie wie co będzie
miłość lub inaczej wszystko i daleko

((Jan Kasprowicz

Witajcie, kochane góry

Witajcie, kochane góry,
O, witaj, droga ma rzeko!
I oto znów jestem z wami,
A byłem tak daleko!

Dzielili mnie od was ludzie,
Wrzaskliwy rozgwar miasta,
I owa śmieszna cierpliwość,
Co z wyrzeczenia wyrasta.

Oddalne to są przestrzenie,
Pustkowia, bezpłodne głusze,
Przerywa je tylko tęsknota,
Co ku wam pędzi duszę.

I ona mnie wreszcie przygnała,
Że widzę was oko w oko,
Że słyszę, jak szumisz ty wodo,
Szeroko i głęboko.

Tak! Chodzę i patrzę i słucham —
O jakżeż tu miło! jak miło! —
I śledzę, czy coś się tu może
Od kiedyś nie zmieniło?

Nic, jeno w chacie przydrożnej
Zmarł mój przyjaciel leciwy
I uschły dwie wierzby nad rowem,
Strażniczki wiosennej niwy.

A za to świeżem się liściem
Pokryły nasze jesiony

I jaskry się złocą w trawie
Zielonej, niepokoszonej.

A za to płyną od pola
Twórcze podmuchy wieczności,
Co śmierć na życie przetwarza
I ścieżki myśli mych prości.

Witajcie, kochane góry,
O, witaj, droga ma rzeko!
I oto znów jestem z wami,
A byłem tak daleko!

Źródło: Jan Kasprówicz, *Witajcie, kochane góry*, [w:] tegoż, *Księga ubogich*, Warszawa 1934, s. 5.

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Spośród poniższych określeń wybierz i zaznacz te, które charakteryzują franciszkańską wizję świata.

☐ ideał służby

☐ chrystocentryzm

☐ afirmacja życia

☐ kult świętych

☐ pokora

☐ ścisła asceza

☐ hołdowanie hasłu *memento mori*

☐ radość

☐ miłość i powszechne braterstwo

☐ przekonanie o panowaniu nad światem przyrody

☐ wiara, że śmierć jest ostatecznym szczęściem, gdyż daje zjednoczenie z Bogiem

Ćwiczenie 2

Jaki środek artystycznego wyrazu stanowi dominantę kompozycyjną utworów: *Który, Który stwarzasz jagody* oraz *Stwarzał* Jana Twardowskiego? Zaznacz poprawną odpowiedź.

☐ apostrofa

☐ metafora

☐ porównanie

☐ wyliczenie

W tabeli zawarto cytaty z wybranych utworów Jana Twardowskiego. Określ, jakie cechy franciszkańskiej duchowości można dostrzec w przytoczonych fragmentach.

Cytat	Cecha duchowości franciszkańskiej
1. „Wstyd mi, Boże, ogromnie, że jak grzesznik piszę, że z czasem zapomniałem Tomasza z Akwinu, że gdy w maju litania - słowika wciąż słyszę, a jadąc do chorego - sławię dzikie wino. [...] Jan Twardowski, <i>Spowiedź</i> [w:] tegoż, <i>Wiersze</i>, wybór i postówie W. Smaszczy, Białystok 1994, s. 32.	
2. „Panie Jezu chyba nie lubisz jak Cię męczą organami w kościołach dość masz muzyki Bacha - [...] Jan Twardowski, <i>Do Jezusa umęczonego organami</i>, [w:] tegoż, <i>Wiersze</i>, wybór i postówie W. Smaszczy, Białystok 1994, s. 57.	
3. „Gdyby przyszli do Ciebie wtedy w świętą noc kiedy świeciła jedna czytelna gwiazda ci co uważają że trzeba wszystko mieć żeby nie przestać być [...] Ty tłumaczyłbyś otwartymi oczami ze zmarznąłą matką przy policzku że naprawdę jesteś więc oddajesz wszystko” Jan Twardowski, <i>O frankach w stajni</i>, [w:] tegoż, <i>Wiersze</i>, wybór i postówie W. Smaszczy, Białystok 1994, s. 59.	

Cytat	Cecha duchowości franciszkańskiej
4. „[...] spokorniata miłość i bez niej czuły bocian spokorniał rozum i bez niego jest prawda spokorniało to co na pewno bo wszystko inaczej” Jan Twardowski, <i>Pokora</i>, [w:] tegoż, <i>Wiersze</i>, wybór i postowie W. Smaszcz, Białystok 1994, s. 329.	
5. „Czytamy - Bóg tak umiłował świat... a więc nie tylko ludzi ale i pliszkę odymioną pszczołę jeża eleganta wprost spod igły [...] gruszę co kwitnie zaraz przed jabłonią liście konwalii prawie bez ogonka cielę co za matką się wlecze a my tak czulimy się do Boga jakby On miał nas tylko kochać na świecie” Jan Twardowski, <i>Nie tylko my</i>, [w:] tegoż, <i>Wiersze</i>, wybór i postowie W. Smaszcz, Białystok 1994, s. 268.	

Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Opisz koncepcję Boga i świata przedstawioną w utworach ks. Jana Twardowskiego.

Ćwiczenie 6

Opisz, w jaki sposób w wierszach ks. Jana Twardowskiego zostaje ukazany człowiek.

Ćwiczenie 7

Podaj argumenty wskazujące na to, czy twórczość ks. Twardowskiego można określić jako przesyconą franciszkańską wizją świata. Posłuż się cytatami z utworów poety.

Ćwiczenie 8

Porównaj franciszkańską wizję świata przedstawioną w wierszach ks. Jana Twardowskiego z wyobrażeniem świata prezentowanym w *Księdze ubogich* Jana Kasprowicza. Zwróć uwagę zarówno na podobieństwa, jak i różnice.

Praca domowa

Zapoznaj się z wierszem Zbigniewa Herberta *Pica Pica L* i odpowiedz na pytania:

1. Jakie elementy franciszkańskiej wizji świata zostały wykorzystane w utworze?
2. W jaki sposób został przedstawiony w utworze Jan Twardowski?
3. Jaki jest stosunek podmiotu do bohatera lirycznego?
4. Na czym polega polemika między Zbigniewem Herbertem i Janem Twardowskim?

Herbert Herbert

((*Pica Pica L.*

od wczesnej wiosny
do późnej jesieni
rankiem
za oknem mojej sypialni
przelatuje
sroka

w annałach
kronikach
tablicach genealogicznych
zwana Pica Pica
z rodu kondotierów
krwawych i podstępnych

niech nas nie zwodzi
czystość kolorów
soczyste listowie nieba
niepokalana biel śniegu

tylko jej śpiew
śpiew grzechotnika
odśłania jej

prawdziwy charakter
morderczyni niemowląt

należałoby
powściągnąć zachwyt
przestrzegać
piętnować
rzucić klątwę
zedrzyć z niej

obłok zachwytu
którym osłania zbrodnię
wtrąca w wahanie
lekkomyślne dusze

co zatem czynić
co czynić wypada

-- ha
wiem co zrobię

wynajmę
księdza Jana Twardowskiego
piewcę rodzimego drobiu
jako Egzorcystę Natury
do specjalnych poruczeń

kiedy ksiądz
wyjdzie nagle z cienistego
konfesjonału zagajnika
ptaszysko może dostać
zawału serca ze strachu
i na miejscu skonać

zresztą księdzu przyda się także
trochę ruchu
na świeżym powietrzu
od wczesnej wiosny
do późnej jesieni
rankiem
za oknem mojej sypialni
przelatuje
sroka

w annałach
kronikach
tablicach genealogicznych
zwana Pica Pica
z rodu kondotierów
krwawych i podstępnych

niech nas nie zwodzi
czystość kolorów
soczyste listowie nieba
niepokalana biel śniegu

tylko jej śpiew
śpiew grzechotnika
odsłania jej

prawdziwy charakter
morderczyni niemowląt

należałoby
powściągnąć zachwyt
przestrzegać
piętnować
rzucić klątwę
zedrzeć z niej
obłok zachwyty
którym osłania zbrodnię
wtrąca w wahanie
lekkomyślne dusze

co zatem czynić
co czynić wypada

-- ha
wiem co zrobię

wynajmę
księdza Jana Twardowkiego
piewcę rodzimego drobiu
jako Egzorcystę Natury
do specjalnych poruczeń

kiedy ksiądz
wyjdzie nagle z cienistego
konfesjonału zagajnika
ptaszysko może dostać
zawału serca ze strachu
i na miejscu skonać

zresztą księdzu przyda się także
trochę ruchu
na świeżym powietrzu

Źródło: Herbert Herbert, *Pica Pica L.*, [w:] Zbigniew Herbert, *Epilog burzy*, Wrocław 1998, s. 36.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Lewandowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Franciszkanizm w poezji Jana Twardowskiego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;
 - 2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);
 - 4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;
 - 5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;
 - 6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;
 - 9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;
 - 14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;
 - 15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;
- III. Tworzenie wypowiedzi.
2. Mówienie i pisanie. Uczeń:
- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawnomocnieniu formułowanych sądów;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

3. korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej;

4. sporządza bibliografię i przypis bibliograficzny, także źródeł elektronicznych;

5. dokonuje krytycznej selekcji źródeł;

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

13. zna pojęcie hipertekstu; rozpoznaje jego realizacje internetowe oraz pozainternetowe; określa ich funkcje w komunikacji, umiejętnie z nich korzysta w gromadzeniu informacji.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- opíše koncepcję Boga i świata przedstawioną w utworach: *Który, Który stwarzasz jagody, Stwarzać*;
- scharakteryzuje sylwetkę człowieka ukazaną w podanych wierszach ks. Jana Twardowskiego;
- wyjaśni, na czym polega franciszkanizm w utworach ks. Jana Twardowskiego;
- porówna franciszkańską wizję świata przedstawioną w wierszach ks. Jana Twardowskiego z wyobrażeniem świata prezentowanym w *Księdze ubogich* Jana Kasprowicza.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;

- podająca;
- prezentacja multimedialna.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Franciszkanizm w poezji Jana Twardowskiego”. Uczestnicy zajęć zapoznają się z utworami literackimi w e-materiale: *Który, Który stwarzasz jagody, Stwarzał* oraz *Witajcie, kochane góry*. Przygotowują się do omówienia tekstów, szukając informacji na temat ważnych kontekstów, np. biograficznego i historycznoliterackiego. Wybrane osoby mogą zebrać potrzebne wiadomości do wstępnego rozpoznania tekstów. Będą pełniły rolę ekspertów.
2. Nauczyciel prosi uczniów o zastanowienie się, czym jest franciszkanizm i jak go można zdefiniować. Chętne osoby przygotowują prezentację multimedialną na temat franciszkanizmu.
Nauczyciel przypomina uczniom, że ważnym aspektem każdej prezentacji jest jej wiarygodność, zatem istotne jest podawanie źródeł, hiperlinków ukazujących, skąd dane informacje zostały zaczerpnięte.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat i cele zajęć oraz wspólne z uczniami ustala kryteria sukcesu.
2. Nauczyciel weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji, sprawdza, kto wykonał prezentację. Wybrany uczeń rozpoczyna wstępną dyskusję wokół tematu lekcji, przedstawiając przygotowaną prezentację. Pozostałe osoby mogą wysłać prezentację w formie elektronicznej do oceny przez nauczyciela.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie zapoznają się z sekcją „Wprowadzenie” i „Przeczytaj”. Każda osoba robi to indywidualnie. Następnie chętne osoby przygotowują pytania na bazie przeczytanego materiału i zadają je koleżankom i kolegom w klasie. Uczniowie odpowiadają na te pytania, tym samym utrwalają wiedzę nabytą w tej części materiału.
2. Nauczyciel za pomocą rzutnika prezentuje materiał z sekcji „Prezentacja multimedialna”. Na tej podstawie uczniowie wykonują w parach oba zamieszczone w sekcji multimedialnej polecenia. Nauczyciel weryfikuje poprawność odpowiedzi.
3. Nauczyciel wyświetla na tablicy tekstu z sekcji „Sprawdź się”. Po zapoznaniu z nimi zespół klasowy zostaje podzielony na 4-osobowe grupy, które rozwiązują zadania na czas. Najszybsza grupa przedstawia swoje propozycje i omawia je na forum klasy. Pozostali uczniowie weryfikują przedstawione odpowiedzi. Jeśli są one poprawne, grupa wygrywa.

Faza podsumowująca:

1. W ramach podsumowania tematu o franciszkanizmie nauczyciel przytacza słowa: Dla św. Franciszka ideałem życia godnym naśladowania był Chrystus. Maryja jako służebnica Pańska była zjednoczona z Chrystusem, w swym życiu i działaniu. Urzeczywistniała Ewangelię, posiadała cnoty ewangeliczne. Cnotą, która najściślej zjednoczyła Maryję z Chrystusem, było ubóstwo. Bóg w duchowości franciszkańskiej przedstawiał się w ubóstwie Maryi i Jezusa; wywyższał ubogich i poniżanych, słabych i cierpiących, którzy stali się zwierciadłem, w którym odbija się oblicze Stwórcy. Pobożność maryjna pozwalała św. Franciszkowi doświadczyć ubóstwa i dostrzec wewnętrzne źródła radości maluczkich, którzy przez doświadczenie własnej nędzy i cudzej rozumieją, że w życiu najważniejsze jest doświadczenie obecności Boga i Jego królestwa, które nadejdzie.
https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/71154/kasperek_franciszkanizm_we_wczesnej_poezji_kazimierza_wierzynskiego_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Praca domowa:

1. Przeczytaj wiersz Zbigniewa Herberta *Pica Pica L* zamieszczony w sekcji „Sprawdź się” i odpowiedz na pytania:
 1. Jakie elementy franciszkańskiej wizji świata zostały wykorzystane w utworze?
 2. W jaki sposób został przedstawiony w utworze Jan Twardowski?
 3. Jaki jest stosunek podmiotu do bohatera lirycznego?
 4. Na czym polega polemika między Zbigniewem Herbertem i Janem Twardowskim?

Materiały pomocnicze:

- Willi Egger, Leonhard Lehmann, Antoni Rotzetter, *Duchowość franciszkańska*, Stanisław Padewski (oprac.), Wrocław 1992.
- Helena Zaworska, *Jestem, bo Jesteś. Rozmowy z księdzem Twardowskim*, Kraków 1999.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimedium z sekcji „Prezentacja multimedialna”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.